

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v omenjenem poslati knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

**Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani.**

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljke je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne.
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja 10.— K
pol leta 5.— "
četrt leta 2.50 "
posamezne številke po 20 h

Za reklamne notice, napise, poslana razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Poleg tega poštne 15 K.

Za oznanila je plačati od enostopne petit-vrste,
če se tiska enkrat 14 h
" " dvakrat 12 "
" " trikrat 10 "
za nadaljnja izvršenja od petit-vrste po 8 h.
Oznaniša sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

**Upravišтво Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani.**

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Glas iz Koroške.

»Učiteljski Tovariš« je že večkrat pisal o razmerah, v katerih živimo mi — koroški Slovenci. Vsi članki so nam jako ugajali, zakaj resnično je bil v njih naslikan naš položaj. Toda vseh krivic slovenske javnosti ne pozna, ker dandanes stvari že tako stoje, da se resnice ne sme objaviti. Gode se nam take gorostasne krivice, da bi moral človek, ki poseduje količnik pameti v glavi in opazuje te razmere, zakričati na glas, da bi slišali vsi trpeči koroški Slovenci: »Trpini, vstanite in izpregledajte!«

Kdaj se bo to zgodilo, kdaj bomo izpregledali koroški Slovenci? Če pojde tako naprej — nikdar. Koroško slovensko ljudstvo je silno zanemarjeno. Otroke zastrupljajo v šolah, v takozvanih utrakvističnih. Ko izstopi deček iz šole, se gre učiti v mesto obrti, trgovine, ali pa ostane doma. Če ostane doma, nima nič drugega v glavi kakor neumnosti, ki se jih je naučil v utrakvističnih šolah, ki otroke pomeenjajo s pomočjo nemško-nacionalnega duha; slovenskega jezika se otrok v teh šolah niti toliko ne more naučiti, da bi znal vsaj deloma pisati in čitati v svojem materinem jeziku. Ker se Slovenec v teh šolah nemščine tudi ne nauči, ostane ko izstopi iz šole, res strašno zateleban; samo nekaj nemškega duha ima v sebi, ki se z njim baha.

Ni nam pa še posebe treba poudarjati, da je izgubljen vsak, ki se poda v mesto služiti ali pa učiti. To so res peklenke razmere! In koliko nadarjenih učencev je med slovenskim narodom na Koroškem, to se vidi n. pr. prav jasno pri tistih dijakih, ki študirajo tam na Kranjskem v slovenskih gimnazijah ali na drugih šolah. Kdor ima priliko, se priučiti slovenskemu jeziku, ta postane že kaj več. Vse te talente ubijajo nemški nacionalci s pomočjo vlade, ki jim gre pri tem barbarskem činu na roko. Nam se dozdeva, da nas drži kdo za vrat, da ne moremo skoraj dihati. Večkrat sem že premišljeval, kako urediti, da bi se obrnilo na bolje. Prišel sem do zaključka, da bi bilo najbolje širiti napredne liste med ljudstvom. Tega dela sem se tudi poprijel. Agitiral sem za take liste s prepričanjem, da bodo zrevolucio-

nirali ta ubogi, ta zatirani narod. Toda agitacija je tu težka, kakor morda nikjer drugje, velika večina ne zna čitati slovenskega jezika — kar sem že omenil zgoraj.

Dosedaj so bili navajeni koroški Slovenci samo na »Mir« in »Korošca«, ki sta oba tednika. Pa še ta lista silno malo čitajo. Delati hočemo torej po svojih močeh zato, da se bo napredno časopisje razširilo po Koroškem. Res koristno bi bilo to, zakaj narod bi se začel polagoma dramiti, zbujati. Če čita ljudstvo prave časopise, se mora zbuditi, mora odpreti oči.

Želel bi, da bi se vsaj ta peščica inteligence, ki jo imamo na Koroškem (v Beljaku in Celovcu) med uradnim in učiteljskim na deželi, čeravno je številce majhno, vzdramila in začela gledati nato, da se napredni listi razširijo. To je naloga inteligence. Kolikor pa je drugih, bodo seveda, kolikor morejo in znajo, tudi pisali in agitirali za liste. Napeti moramo vse sile in moči, da potisnemo nemški naval nazaj, in se rešimo krutega bremena, ki nas muči. Upam, da še ni zašlo solnce za nas koroške Slovence. Naprej moramo, kakor povsod drugod. Ne več umirati, ampak se oživiti ter korakati zmerom lepšim dnem nasproti. V boj za svobodo, v boj, da se otresemo oklepov, v katere so nas vkovali tirani in nasilniki! Naj bi postala slovenska Koroška zopet srečna dežela!

Odprava nesoglasja na šolskem polju v Istri.

Večkrat smo že slišali pritožbe glede na slabe razdelitve materialnega stanja pionirjem in braniteljem človeške kulture, predvsem pa šolske izobrazbe. Zaradi tega smo pri utemeljevanju takega neskladnega sistema slišali le vedno kategorični: qui pro quo. A tako ne more dalje iti.

Oglejmo si sliko, ki je niti v Turčiji ne dobimo na taki podlagi!

Zakon z dne 5. junija 1908 je razvrstil vse učiteljsko Istre v

- a) učiteljsko brez usposobljenja;
- b) učiteljsko z usposobljenjem pred definitivnostjo (IV. vrsta),

c) učiteljsko z usposobljenjem v prvih 10 letih definitivnosti (III. vrsta);

d) učiteljsko z usposobljenjem v drugih 10 letih definitivnosti (II. vrsta) in

e) učiteljsko z usposobljenjem v tretjih 10 letih definitivnosti (I. vrsta).

Vsi učitelji so lahko provizorni ali definitivni šolski voditelji in ne, za kar bi dobili v prvem slučaju kot šolski voditelji odškodnino za vodstvo šole.

Drugače ima vse učiteljsko iste dolžnosti, isto delo, a različno plačilo.

Dalje eksistira pasus, da usposobljen učitelj na dvorazrednici ali večrazrednici postane ex-offo učitelj II. ali celo I. vrste ne glede na to, da mogoče službuje na dotični šoli manj kakor 10 let, celo niti eno leto v IV., III. ali II. vrsti.

Dotični učitelj ne poskoči le enkrat iz IV. v III. vrsto, temveč iz IV. v II. vrsto in lahko mogoče iz IV. vrste v I. vrsto.

To je krivica, ki vpije do neba.

Kako se more počutiti učiteljsko, ki ima 20, 23 in celo — redke izjeme sicer — nad 35, oziroma 50 let službe, a so za eno celo, da, skoro za dve stopnji ostali nazaj po onem famoznem zakonu z dne 5. junija 1908. I. Ali so menda ti slabo izpolnjevali dolžnosti svojega poklica?

Pri vsem je najbolj značilno to, da po naravnem potu doseže malokateri izmed učiteljske I. plačilno vrsto v normalnem času 40 let, oziroma 35 let.

Tudi vse prošnje učiteljske, da bi si priborilo potom predpisanega natečaja službo v višji vrsti, je bob v steno.

Tako mesto ostane rezervirano le posebnim ljubljencem občine, ker niso te za nobeno drugo osebo, kakor za tisto, za katero se je odločilo. Popolnoma osebni kult.

Se vsi ternopredlogi padejo v vodo in zgodi se lahko, da imajo prednost pred vsakim drugim prosilcem mladi neizprani učitelji. Izkušene, zaslužne in v vsakem pogledu neomadeževane učitelje z izpričevalom usposobljenja zapostavljajo v prid mladim učiteljem brez izpita. Za večje zaslužje — večje delo, manjše plačilo. To je eklatanten razlog, preko katerega ni mogoče, da bi gnev in srd ne razvnel vsako blago učiteljevo čuvstvo.

Iz umetniškega sveta.

Koncert Glasbene Matice dne 19. novembra 1912.

Slovenske glasbene priredbe so v Ljubljani precej redke in še med temi stoji na višku umetniškega koncertnega izvajanja le koncerti Glasbene Matice. Kdor ve ceniti njeno zaslužno kulturno delo, tudi pričakuje Matičnih koncertov z radovednostjo in veseljem, ker je prepričan, da nudijo vselej redek glasben užitek.

Torkov koncert je bil pretežno posvečen instrumentalni glasbi. Predvsem je zanimalo svetovnoznano klavirsko delo — Lisztov koncert v Es duru, ki zahteva umetnika. In tak je Anton Trost, domač umetnik, bivši gojenec Glasbene Matice, čelist in pianist, ki je letos absolvirал c. kr. akademijo za glasbo na Dunaju in sedaj poučuje klavir na šoli Glasbene Matice. Izvajal je Lisztov koncert že lansko

Zakaj so ti fenomeni, ki so si diametralno nasprotni, na dnevnem redu? Zato, ker je zakon z dne 5. junija leta 1908 izpregledal ureditev materialnega stanja učiteljskega glede na njegove provizornosti in definitivnosti. Pred omenjenim zakonom se učiteljsko ni brigalo za provizornost ali definitivnost službe, ker je materialno stanje bilo v obeh slučajih enako. Razlika je bila le glede starostnih stopenj po službenih letih, ki se je strinjala s krajevnim sistemom. Za enako delo je dobivalo samoobsebi razumljivo enako plačilo in narobe. Definitivnost je bila mogoče le formalnost, ker se je vsakdo bal selitvenih stroškov in rad ostal na svojem mestu, ter ni rad videl, da bi ga kak tovariš izpodrinil. Definitivnost bi bila tudi tistikrat neprimerna, ko bi bil kdo nanjo stavljal osebnih interesov, ki niso nikdar v službi prosvete.

Za definitivnost, ki se ni mogla nikdar prej sprijazniti in katero je učiteljsko doseglo takorekoč nehote v slučajih, ki so meni znani, vsako leto od 3. do 14. leta, v enem slučaju od 24. leta po pričetku svojega službovanja, ter definitivnost zavzema že povprečno 5 let trdno bazo, okolo katere se suče avanzma učiteljskega. Kje so drugi slučajji?

Od ene strani krajevni sistem, neoljivo združen s samovoljo nekaterih faktorjev občine, od druge pred zakonom brezpomembna definitivnost, oziroma provizornost.

Do sedaj je bila na vidiku ta anomalija, od sedaj ne sme biti več. Za enako delo enako plačilo in narobe! Ali naj se postopa za manjše plačilo z manjšim delom? Od kje vzeti ta eksistenčni minimum? Saj nismo v Ameriki!

Ako je na italijanskih šolah drugače, tem bolje.

Prva in glavna stvar je zatorej, dokler se ne izvedejo plače, ki jih vsakokrat dobivajo uradniki zadnjih činovnih razredov, da se vsaj nesoglasje takoj odpravi s sledečimi:

- a) Avanzma se začne pri vsem učiteljsstvu z nastopom učiteljske službe tako, da se mu zvišajo dohodki do 35. leta šestkrat, t. j. vsakih pet let po pričetku učiteljske službe (1—5;

leto dne 8. decembra na koncertu v prid Dijaškemu podpornemu društvu v Trstu v tamošnji dvorani Narodnega doma. Takrat in tudi sedaj je bilo občinstvo očarano zlasti od tehnike, s katero obvlada Trost svoj inštrument. Z njo združeno čuvstvovanje in Trostovo globoko razumevanje klasičnega Lisztovega dela mu je pripomoglo do dovršenega izvajanja, čigar mogočen vtis poslušalcem ne bo izlepa ušel iz spomina. Njih šumni aplavz je bil na mestu in več kot zaslužen. Slovenci smemo biti na virtuoza Trosta ponosni!

Nato je na harfo sviral mojster Alfred Holy, ki je bil svojčas dolgo vrsto let angažiran pri wagnerskih predstavah v Bayreuthu. Odtod ga je pridobil pokojni Mahler za dvorno opero, ki ga še sedaj šteje med svoje člane. Na tem koncertu je podal Rusa Rubinstein »Kamenj ostrov«, svojo skladbo »Pomladno veselje« in na burno ploskanje občinstva je moral dodati še en komad. Poslušati Hologa krasno igro na kraljevskem inštrumentu je bil izreden užitek, ki se ne da popisati.

Služaj je nanesel, da je bil na vzporodu zastopan poleg Hologa še drug član dvorne opere, Karel Jeraj, po svojem melodramu »Lepa Vida«. Komu ni znana ta lepna narodna pesem? V šolskih čitankah

LISTEK.

Jan Amos Komensky.

Dne 15. novembra je bila obletnica smrti slavnega pedagoga, zasnovalca največje pedagogike, Jana Amosa Komenskoga.

Ta slavni Čeh se je rodil v Ogrskem Brodu na Moravskem leta 1592, a umrl je dne 15. novembra 1670, v Amsterdamu. Ta veliki češki prepovednik je postal težko izkušnje življenja. Posvetil se je bil duhovniškemu stanu in kmalu na to, ko je bil posvečen za protestantovskega duhovnika, je postal rektor šole v Prerovu. Po bitki na Beli gori je izgubila Češka svojo neodvisnost, a Komensky imetje in službo. Leta 1628. je zapustil domovino in krenil v Poljsko, kjer je na gimnaziji v Lešni razvil delavnost svetovnega glasu. Slavo tega pedagoga so raznesla dela: »Janua linguarum reserata« in »Didactica Magna«. To delo je bilo prvotno sestavljeno v češkem jeziku.

Leta 1641. je odšel v London, kjer se je tudi parlament bavil z njegovimi pedagoškimi reformami. V Norimberku je izšlo njegovo znamenito delo »Orbis sensualium

pictus«. Leta 1655. je izgubil zopet v poljsko-švedski vojni vse svoje imetje. Sedaj je krenil v Amsterdam, kjer se je bavil z reformiranjem vzgoje. Tu je končal svoje življenje.

Češki narod vidi v njem prvega prosvetnika in nosilca svoje nacionalne kulture. Po njem so imenovane mnoge češke institucije — tako tudi šola Komenskoga na Dunaju, ki so jo Nemci nedavno zaprli in proti kateri uprizarjajo gonjo, podžigano od sovraštva, netolerance, krivičnosti, nezakonitosti, sploh vseh zlih instinktov — nekulture.

Komensky je kakor človek in učenjak velike нравstvene višine, poln ljubezni do svojega naroda in do človeštva, pravi svečenik humanitete. Njegov spomin morajo blagoslovljati vsi tlačeni in proganjani narodi, ki se morajo še danes — v 20. stoletju! — boriti za svojo šolo, za šolo v materinem jeziku. Komensky je bil prvi propagator principa, da se mora šolski pouk začeti v materinem jeziku!

S tem, da se pred veličino imena Komenskoga klanja v spoštovanju ves resnično kulturni svet in pritrja njegovim vzgojevalnim principom, je od človeške kulture sankcionirana in posvečena tudi borba nas Slovencev za svojo šolo, za veljavno materinega jezika. Kako majhni,

- 5—10 etc. Začetek definitivnosti pred zakonom iz leta 1908. se reducira z nastopom učiteljske službe);
- b) krajni sistem in definitivnost se odpravi;
- c) pri avanziraju ne ima upoštevati edino le kvalifikacija;
- d) pri vsem tem mora imeti vse učiteljske izpitne usposobljenosti; kdor ne napravi v prvih petih letih učiteljskega poklica izpita usposobljenosti, se ga ne obdrži v učiteljski službi; (sme se pristopiti v neugodnem slučaju k izpitu le trikrat);
- e) premeščenje iz enega v drugi kraj se vrši uradnim putem na deželne stroške;
- f) drugo, kakor pokojnina, stanarina, opravilna doklada etc. se ima tako izvesti, da je v skladu s službenimi, materialnimi in administrativnimi reformami.
- Nesoglasja, ki je obstojala do sedaj, ne more nihče popraviti, in dolžnost je pristojnih činitelj, da ne zaidejo zopet v daljino neskladnosti, ker sicer bi bil škandal še večji. Bi li ne bilo umestno, da bi se zapostavljeno učiteljsvo obrnilo zaradi tega na kompetentno mesto, posebno na deželna učiteljska društva in napravilo primerne korake v gori omenjenem smislu? Tudi druge deželne liste prosimo, naj bi to ponatisnili.

Balkan.

Ker tudi naši čitatelji z živim zanimanjem opazujejo dogodke na Balkanu, podajamo v nastopnem najzanimivejši vesti iz te velikanske drame, ki se odigrava med našimi brati na Slovanskem jugu.

Srbsko učiteljsvo v službi domovine.

Predsednik »Zveze slovenskega učiteljsva v Avstriji« M. Hajny je dobil sledeče pismo iz Srbije:

Dragi brate!

Nečem zamuditi te prilike, da Ti ob enem s 1. številom »Učitelja« — ki bo najbrže edina v tem letu — pošljem mnogo bratskih pozdravov, ne samo mojih, ampak tudi mojih tovarišev srbskih učiteljev, ki so še v Belgradu. Naša zveza je ustavila svoje delo, penzionat je razpuščen in »Učiteljski dom« je izpremenjen v vojaško bolnico. Velika večina mojih tovarišev je odšla na bojno polje, in mi stari vršimo druge vojne dolžnosti v Belgradu in po drugih mestih. Mihajlo Stanojevič (bivši urednik »Učitelja« in pisatelj šolskih učnih knjig) je stražnik na Savi, Gjorgje Kojič je vojni magaciner v Lazarevcu, Jovan Popović je v Nišu itd. Jaz delam v vojnem ministertvu v sanitetnem oddelku.

Cela Srbija je vojni tabor. Z vero v Boga gremo nasproti boljši bodočnosti in ni nam žal žrtev. Čas je že, da se izpolni naš narodni srbski sen. Pričakujemo pomoči od Slovanov, posebno sanitetnega materiala in zdravil, in upamo, da bodo vaša bratska srca nam pomagala tudi s peresom, da boste zagovarjali naše opravičeno začeto delo. Pozdravi mi vse brate Čeha in vse naše tovariše.

Tvoj prijatelj

Mihajlo M. Števanović.

Češko učiteljsvo namerava po zgledu češkega Sokolstva darovati po 1 krono za osebo in bo najbrže doseglo, da stori isto vse učiteljsvo »Zvezi slovenskih učiteljev v Avstriji«. Na ta način bi se zbrala vsota 28 tisoč kron. — Češka zveza pristavlja k temu: Kaj odgovori učiteljsvo na to prošnjo svojih jugoslovanskih bratov,

ki se bore za biti in ne biti proti svoji večini sovražnikom! Tu je mogoče le en odgovor: **Prispevajmo po svoji zmoglosti, in sicer takoj!**

Ako da vsak eno krono — poznamo učitelje kot navdušene in požrtvovalne ljudi, ki dajo iz svojega malega imetja mnogokrat tudi več, mnogo več — se zbere od vseh članov »Zveze slov. učiteljsva v Avstriji« 28.000 kron. To ni sicer mnogo, da se zacelijo rane vojnih grozot, vendar je nekaj, in če se oziramo na gnotne razmere v učiteljsvu, moremo reči, da je to impozantna vsota. Mogoče bo kdo rekel: Beda v učiteljskih vrstah je tako velika, da mnogi ne morejo utrpeti niti malenkosti ene krone. Vemo, prijatelji, da je tako, vemo in vidimo, da je beda med učiteljsvom tako velika, da ne more biti večja. Narodni učitelj je obsojen na glad — zato ker **baje** bogate dežele nimajo denarja, da bi mogle svoje učiteljsvo primerno plačati. Zakaj smo podčrtali besedo »baje«, ne bomo razlagali, ker nečemo opozarjati na ono nevoljo, s katero se poslušna naše zahteve, dasi se prikriva z navidezno dobro voljo. Ostanemo pri tem, da je med nami beda in da nimamo preveč, da bi razdajali. Toda ako smo cela leta trpeli učiteljsko bedo, ako smo cela leta stradali — da bi rešili deželno gospodarstvo pred finančnim krahom, ne bo nam danes težko reči: Za jugoslovanske brate, ki žrtvujejo življenje in kri, da dosežejo svoj sveti cilj, da osvobodijo svoje brate iz turške sužnosti, se bom en dan postil, in prihranjen krono darujem ubogim ranjencem. To bo vinar uboge vdove, ki bo več vreden od bogatinskega zlata. Storitte to vsi, slovenski učitelji! Prispevki naj se pošljejo naravnost Krajevnomu odboru za Rdeči križ Jugoslovancev.

Češko Sokolstvo za Rdeči križ.

Češka sokolska organizacija je naklonila jugoslovanskemu Rdečemu križu tekom 14 dni celih 165.000 kron.

Masaryk o razmerah na Balkanu.

V posvetovanju odseka zunanjih zadev je izjavil del. Masaryk: Del. Kramar je gotovo izrazil ideje in čustva češkega naroda, če je rekel, da moramo pokazati več simpatij krščanskim jugoslovanskim narodom. Razumem, da zahteva poročevalec čuvanje avstro-ogrskih interesov. To hočemo vsi. Sem odločno za mir in si ne morem predstavljati, da bi izpremembe na Balkanu in naše razmerje k balkanskim državam mogle povzročiti svetovno vojno. Med vprašanjem pristanišča in albanskim vprašanjem ni nikake razlike. Srbsko pristanišče ob Adriji nam ne sme niti gospodarsko, niti politično zbuhati pomislekov. Zveza Trsta z Dračem ali kakim drugim pristaniščem bi bila za mnogo trgovskih strank čisto primerna. Ne more nam škodovati, če smo od Ogrske neodvisni. Glede vojne luke se zdi, da je stvar za mnogo let prezgodnja. Mi gradimo dredoute in zdaj, ko smo povišali svojo floto, naj nas bi naenkrat ogroževala Srbija na morju? Pravijo sicer, da se bo Rusija posluževala srbskega pristanišča, pa Rusija ima vendar črnomoško pristanišče. Naša diplomacija si še več let baje prizadeva, da bi dosegla dobro razmerje z Rusijo. Pri tem pa se v vseh listih predstavlja Srbija kot podajač Rusije, in vse argumentacije imajo ost proti Rusiji. Sicer pa Srbija dokazuje, da ni Rusiji popolnoma zapisana. Samostojna Albanija ne bi bila drugo ko nova Turčija na starem ozemlju. Da obstoji velikosrbsko gibanje, se ne da tajiti; dobra jugoslovanska politika pa mora Hrvatoma in Srbom omogočiti, da se bodo mogli čutiti s prepričanjem Avstrijce.

koem zborovanju v Celju. Melodijozna pesemca bi vseeno dobro učinkovala brez onih tralala, kmetijskih figur v basih in raznih odmevov. Enkratavselej naj bi se komponisti odvadili pesnikom pačiti tekste. To ni dopustno, pa tudi ne okusno! Da je bila skladba vzorno proizvajana, je pričalo navdušenje poslušalcev! Matičin zbor je še zmerom odličan. — Okvir koncerta sta tvorili dve simfonijski skladbi: Stanko Premrl »Scherzo«, že nekoliko izvajan, in grandiozna Dvořakova simfonijska pesnitev »Pisen Bohatyrská«. Oboje je dirigiral z znano rutino in svežostjo kapelnik Peter Teply, ki je imel v Trstu največje občinstvo kot pri nas. Dvořakove muzike bi se človek ne naveličal poslušati, le občudoval bi njeno orkestracijo, polno najpestrejših barv. »Pisen Bohatyrská« je napravila mogoč vtisk.

Obisk koncertu, ki ni trajal predolgo, je bil razveseljiv iz vseh krogov, navzoči so bili tudi skladatelji Premrl, Lajovic in dr. Schwab. Trudu vseh sodelujočih, zlasti koncertnega vodje Hubada in kapelnika Teplega gre priznanje! Koncert pa je bil nov, jasen dokaz Matičinega resnega in smotrnega in kulturnega dela! — a.

Dr. Kramar o srbskem pristanu.

Budimpešta, 15. novembra. Dr. Kramar se je izjavil proti temu, da bi postalo albansko vprašanje življensko vprašanje za monarhijo. Za Albanijo se naj zvezema v prvi vrsti Italija in ona naj prevzame tudi odgovornost. Avstrija se je pa že dovolj eksponirala. Srbski pristan bi bil ugoden tudi za Avstrijo, gotovo pa žele vsi avstrijski narodi, da on ne postane vojno pristanišče, ker bi potem Avstrija izgubila svoje svetovno stališče.

Dr. Ellenbogen o Albancih.

Budimpešta, 15. novembra. Dočim grozi na naših mejah vojna, obstruirajo naši Jugoslovani na prav otročji način, ker nimajo pojma o resnosti položaja. — Če bi bila avstrijska diplomacija le nekoliko spretna, bi si lahko zagotovila prijateljstvo Srbov, zakaj če ima Avstrija zgodovinsko misijo, ima dolžnost, da svoje narode zadovolji. Za albanske zadeve ne sme teči ne nemška ne slovanska kri. Albanci si naj vse sami uredijo, kakor hočejo.

Bolgarske izgube v vojni.

Izšla je uradna statistika bolgarska, iz katere je razvidno, da je vojna stala Bolgarijo kakih 60.000 do 80.000 ljudi, to je mrtvih in ranjenih. Skoro popolnoma so uničeni pešpolki št. 2, 4, 5, 9, 18 in 20. Sofijska divizija je decimirana na tretjino, drinopoljska, vidinska in iz Ruščuka pa polovico. Kavalarija je skoro vsa uničena; najmanj pa je trpela artilerija.

Črnogorske izgube v vojni.

Kakor poročajo uradno, so imeli Črnogorci do 10. t. m. v vojni mrtvih 1991, ranjenih 2700; večina slednjih je že zopet v službi. Oboklelih je bilo okoli 1000; nad polovico jih je že ozdravelo.

Dar srbskega rodoljuba.

Srbski milijonar Luka Čelović je poslal v Skopje 15 milijonov dinarjev za srbsko vojsko.

Kuhinjski in gospodinjski pouk na občin ljudskih in meščanskih šolah.

Pred nekaj časa je dal minister za uk in bogočastje dr. vitez Hussarek nalog, naj se čim natančneje proučuje uvedba kuhinjskega in gospodinjskega pouka na občin ljudskih in meščanskih šolah. Namisel, da je namen ljudske šole, da opremi otroke z znanjem in ročnostmi, ki so potrebne za življenje in da je potrebno, da se žena že v ljudski šoli pripravi za gospodarski boj, je dala povod temu. Sedaj so tozadevna poizvedovanja končana in ministrstvo je izdalo deželnim šolskim oblastvom tozadevna temeljna navodila. Po teh navodilih se more kuhinjski in gospodinjski pouk uvesti kot neobvezen predmet na vseh onih deklinjskih šolah, na katerih zagotovo lokalni faktorji (dežela, okraj, občina, društva, zveze staršev ali zasebnikov) ustanovitev in trajno vzdrževanje šolske kuhinje s potrebnimi strovinami ter remuneracijo učiteljice, ki obavlja pouk.

Ta pouk se vrši načeloma edinole v najvišjih razredih ljudske šole, ali pa pri združenih ljudskih in meščanskih šolah v zadnjem razredu meščanske šole, oziroma kjer obstoje enoletni, z meščanskimi šolami zvezani izobraževalni tečajji, tudi v teh tečajih.

Ugotovitev učnih načrtov je prepričana deželnim šolskim svetom, pri čemer pa je treba gledati na to, da naj se poučuje v šolskih kuhinjah, kako se pripravljajo kolikor mogoče poceni in tečna hrana, in se pri sestavi učnega načrta in delovnega programa predvsem treba ozirati na pridobitvene in socialne razmere prebivalstva v dotičnem šolskem okraju. Pouk se mora vršiti v pol dnevih — dopoldnevih in popoldnevih — ne pa v posameznih, na razne dneve porazdeljenih urah. V ta namen je treba po številu učenk, ki se prijavijo za pouk, napraviti v razredu oddelke.

Kuhinjski in gospodinjski pouk se mora vsako toliko časa nadzorovati, in priporoča naučno ministrstvo, da si dotični šolski organi, ki obvladajo nadzorstvo, zagotovo svet in podporo gospa, ki velja za dobre gospodinje in se prostovoljno in brezplačno ponudijo za to delo.

Pri zgradbah novih šolskih poslopj v krajih, kjer je mogoče z gotovostjo misliti na to, da se uvede tamkaj kuhinjski in gospodinjski pouk, morajo pristojne šolske oblasti opozarjati na to, da se poskrbi za šolsko kuhinjo in potrebne posranske prostore, pralnico in likalnico.

Po izmeri razpoložljivih sredstev se nameravajo uvesti učni tečajji za učiteljice, ki naj bi se jim na občin ljudskih in meščanskih šolah izročili kuhinjski in gospodinjski pouk, morajo pristojne šolske oblasti opozarjati na to, da se poskrbi za šolsko kuhinjo in potrebne posranske prostore, pralnico in likalnico.

pokrivajo iz državnih sredstev, obenem pa se dovoljujejo tudi državne podpore za delno pokritje oskrbovalnih in potnih stroškov udeležnic teh tečajev, in tamkaj kjer bi lokalni faktorji nikakor ne mogli poskrbeti bivališč, tudi stroškov za bivališča.

Končno so dobile deželne šolske oblasti nalogo, da o zaznanih v zadevi te nove učne stroke poročajo ministrstvu za uk in bogočastje.

Poročilo o tem najnovejšem ukrepu na polju ljudskega in meščanskega šolstva smo prejeli iz ministrstva samega in priznati moramo, da je naučno ministrstvo s tem ukrepom v resnici odpomoglo silni potrebi našega ljudstva, ki v zadevi na kuhinjsko in sploh gospodinjsko vprašanje še tiči daleč v zastarelih nazorih, ki nimajo prav nič skupnega z umnim gospodinjstvom. Vzlic temu, da ima n. pr. zlasti naše kmetiško ljudstvo na razpolago raznih sirovin, ki jih zna umna gospodinja izpreminjati v dobro in tečno domačo hrano, pa jih gre vendarle toliko in toliko v izgubo, ne da bi kaj odvrnile pri hiši. In še ono, kar se pripravlja na sicer silno preprost, a vendarle predrag način, z veliko potratu, dočim bi se ob umnem gospodinjstvu dalo izhajati z mnogo manjšimi izdatki in bi bila hrana vzlic temu mnogo tečnejša.

Prav isto pa velja tudi za naše delavske družine, pri katerih je gospodinjji predvsem gledati na to, da postavi na mizo po količini in obenem tudi po kakovosti dovoljne hrane, pri čemer pa je seveda še tem veliko bolj, kakor povsod drugje, treba paziti na vsak vinar. Delavec v tvornici potrebuje tečne, močne hrane, a zaslužek je majhen. Dobra gospodinja, dobra, praktična kuharica si pač zna pomagati tu, nikakor pa ne ženska, ki ni nikdar videla kuhinje, dokler se ni omožila, in ki ne zna računati z denarjem.

Gospodinjstva se ni še nobena naučila v par dnevih. Treba je tu teoretičnega pouka in lastne izkušnje in to ne morda šele tedaj, ko je že treba prevzeti vsa ta domača opravila, temveč že prej, v šolski dobi, ko je učenje lažje in ima ženska potem tudi časa, da tudi praktično poizkuša, kar se je naučila v šoli, doma pri svojih starših, sorodnikih itd.

Velikega pomena je torej ta kuhinjski in gospodinjski pouk za naše ženstvo in zato le želimo, da bi se uvedel povsod na naših ljudskih šolah, na kmetih in v mestu. Seveda bo tu treba zopet žrtvovati nekaj, zlasti občinam, toda izdatki se stotero vračajo občin in občinarjem po dobrem gospodinjstvu. Kaj je vendar hujšega v hiši, kakor slaba gospodinja! In temu zlu naj bi odpomogel kuhinjski in gospodinjski pouk. Naj bi torej občine, zlasti pa tiste, ki nameravajo graditi nova šolska poslopja, poskrbele za to, da bo naš ženski naraščaj imel priliko izobraziti se v dobre, skrbne, varčne in poštene gospodinje, ki v resnici podpirajo hiši tri vogle.

Celjsko gimnazijsko vprašanje.

Celje, 19. novembra 1912.

Poseben šolski odbor, ki se je v Celju sestavil za pospeševanje naše gimnazijske zahteve, je izdelal obširno spomenico o celjskem gimnazijskem vprašanju in jo izročil vsem slovenskim in menda tudi slovenskim poslancem. V tej spomenici se obširno navajajo nedostatki sedanjih »nemško - slovenskih gimnazijskih razredov« in obenem vzroki, ki govorijo za upravičenost slovenske zahteve po slovenski višji gimnaziji v Celju.

Spominjamo se te zadeve toliko bolj, ker pravkar beremo v listih poročilo »Hrvatske korespondence«, da je predsedstvo hrvaško-slovenskega parlamentarnega kluba zahtevalo od ministrskega predsednika za ustavitve obstrukcije — »ureditev razmerja med Slovenci in Nemci na južnem Štajerskem in južnem Koroškem«. To je po našem mnenju povedano presplošno; na kako ureditev razmer bomo mogli namreč todati še takrat misliti, ko bo eden ali drugi del politično uničen. Nacionalna nasprotstva so pri nas prehuda, sedanje razmere za nas prekrivne, da bi mogli misliti na kako njihovo ureditev v smislu kakega premirja, ki bi ga zahtevali Nemci gotovo na podlagi sedanjega statusa quo. Ali kake izpremembe sedanjega že itak za nas jako krivičnega stanja v prilog Nemcem bi naši državni poslanci ne smeli pripustiti pod nobenim pogojem, in ravno to bi bila enostranska rešitev celjskega gimnazijskega vprašanja.

Nemci naj bi dobili za svoj zavod novo poslopje, mi bi pa naj s svojimi ponižnimi gimnazijskimi razredi nadalje vegetirali v odvisnosti od raznih nemškodac. Proftov in v zasebnem posloplju, ki ni bilo nikoli zidano v šol. namene? Nemci so ustanovili v Celju na tihem trgovski šoli